

سوء استفاده

در شرکتها

مسئله نحوه برخورد حسابرسان با موارد سوء استفاده مالی در شرکتها، و تکالیف و وظائف قانونی آنان، یکی از موضوعات مهم حرفه‌ای در سطح بین المللی تبدیل شده است. گرچه در قانون اصلاحی تجارت ایران این موضوع پیش بینی شده و در مواد ۱۴۸ و ۱۴۹ و ۱۵۱ آن قانون تکالیف "بازرسان قانونی" (که جایگزین حسابرسان در قوانین تجاری بسیاری کشورهای دیگر است) در این زمینه روشن گردیده است، مطالب زیر که از مجله ACCOUNT شماره ۱۲ دسامبر ۱۹۸۵ نقل شده و حاوی نتایج جالبی از تحقیق در زمینه ابعاد گسترده سوء استفاده‌های مالی در شرکتها در انگلستان و نیز تا حدودی بیا نگر سردرگمی موجود در آن کشور در رابطه با تکالیف حرفه‌ای و قانونی حسابرسان است برای مزید اطلاع خوانندگان علاقمند درج میشود. با شکی با عنایت به مشکلات فنی و پیچیدگیهای ناظر بر امر کشف تقلبات و سوء استفاده‌های مالی در شرکتها، و در عین حال، محدودیتها و سخت گیریهای غیر منطقی که غالباً "در زمینه تعیین حق لزوم بازرسان بعمل میآید، در دو جهت ضروری یعنی در جهت تسهیل در انجام تکالیف سنگین قانونی بازرسان در کشور ما و نیز در جهت توجه به لزوم اعمال ضوابط مدون و فراگیر قانونی در زمینه انتخاب بازرسان از حیث دارا بودن صلاحیت تخصصی و تجربی در حد لازم و کافی، هشدار دیگری به انتخاب کنندگان بازرسان قانونی داده شده باشد.

سوء استفاده در گذشته در بیش از نیمی از شرکت‌های بزرگ انگلیسی وجود داشته، هم اکنون در ۲۶ درصد شرکتها وجود دارد و در آینده نیز میتواند در ۵۰ درصد از شرکتها وجود داشته باشد.

این مسئله را گزارش ارائه شده بوسیله یکی از موسسات بزرگ حسابرسی انگلستان آشکار ساخته است. در حدود نیمی از ۴۰۱ شرکت مورد بررسی بوسیله این موسسه، معتقدند که سوء استفاده در ۵ سال گذشته افزایش یافته است و ۵۶ درصد اظهار داشته اند که در شرکت آنها در گذشته سوء استفاده وجود داشته و در آینده نیز احتمال بروز آن وجود خواهد داشت. اگر نتایج این بررسی را به ۴۵۰۰۰۰ شرکت فعال در آن کشور تعمیم دهیم، در حدود ۲/۷۵ میلیارد لیره استرلینگ در هر سال از این مسئله زیان می بینند.

این بررسی بر اساس حجم عملیات شرکتها و مناطق و بخشهای صنعتی انجام گرفته است.

بر اساس تعاریف ارائه شده در این بررسی، شرکت‌های بزرگ، شرکت‌هایی با فروش بیش از ۳۵ میلیون لیره در سال، شرکت‌های متوسط شرکت‌هایی با فروش ۵ تا ۳۵ میلیون لیره و شرکت‌های کوچک شرکت‌هایی با فروش کمتر از ۵ میلیون لیره میباشند.

بررسی نشان میدهد که در حدود دو سوم شرکتها یا قسمت حسابرسی داخلی ایجاد کرده اند یا اینکه از نوعی سیستم کنترل استفاده می کنند. اگرچه در حدود ۸۳ درصد از شرکت‌های بزرگ، سیستم‌های کنترل را ایجاد کرده اند، ۲۵ درصد از شرکت‌های کوچک هیچ اقدامی برای محافظت خود در برابر سوء استفاده‌های احتمالی بعمل نیاورده اند. با وجود اینکه بیش از نیمی از شرکتها اذعان داشته اند که سوء استفاده در ۵ سال گذشته افزایش یافته، اما بیش از ۶۰ درصد آنها معتقدند که میزان سوء استفاده در شرکت آنها مطلقاً جدی نمیشود و $\frac{1}{3}$ نیز عقیده دارند که سوء استفاده در شرکت‌های آنها چندان جدی نیست.

در حدود $\frac{1}{10}$ از شرکتها یا ۴۰ شرکت معتقدند که سوء استفاده در شرکت آنها نسبتاً " یا بسیار جدی میباشد .
شرکت‌های متوسط و شرکت‌هایی که در ناحیه میدلند و ویلز قرار دارند بیش از دیگران عقیده دارند که سوء استفاده مسئله‌ای بسیار جدی میباشد .

شرکت‌ها عقیده دارند که احتمال بروز سوء استفاده در موجودیها، حسابهای بانکی و تنخواه گردان بیشتر است، بر اساس این گزارش حتی شرکت‌هایی که هیچ اقدامی برای مقابله با سوء استفاده انجام نداده‌اند، حساب‌هایی که احتمال سوء استفاده در آنها بیشتر است را شناسایی کرده‌اند و آنان که قدم‌هایی مثبت برای مقابله با آن برداشته‌اند هنوز خود را بطور کامل در مقابل سوء استفاده مصون نمی‌دانند .

یکی از جالب‌ترین نکات در این بررسی این است که اگرچه در حدود نیمی از شرکت‌ها انتظار دارند که حساب‌های شرکت با ید اگر احتمال زیان ناشی از سوء استفاده حتی کمتر از $\frac{25}{100}$ درصد سود باشد، مسئله را با آنان خاطر نشان سازد، ۱۲ شرکت معتقدند که اگر ۱۰ درصد یا بیشتر از سود شرکت تحت تاثیر سوء استفاده قرار گیرد، حساب‌برسان شرکت باید مسئله را عمیق‌تر بررسی کنند. این ۱۲ شرکت بطور برابر در گروه شرکت‌های بزرگ، متوسط و کوچک توزیع شده‌اند و ۶ شرکت در صنایع مهندسی فعالیت میکنند .

چه کسی باید سوء استفاده را کشف کرده و آنرا گزارش دهد؟ شرکت‌ها هم‌در این مورد متفق القولند که حساب‌برسان نشان باید در باره ضعف‌های سیستم حساب‌داری که باعث سوء استفاده میشود، آنها را راهنمایی کنند و ۲۰ درصد از شرکت‌ها معتقدند که مسئولیت کشف سوء استفاده اساساً " مسئولیت حساب‌برسان شرکت میباشد اما همه عقیده دارند که خود شرکت باید سوء استفاده را گزارش کند نه حساب‌برسان. ۶۵ درصد از شرکت‌ها عقیده دارند که سوء استفاده در سطح هیئت مدیره را حساب‌برسان باید به رئیس هیئت مدیره مدیر مالی یا مدیر عامل گزارش کنند .

چگونه شرکتها سوء استفاده و دزدی در سطح پائین را تعریف می کنند؟ در حدود $\frac{1}{3}$ از شرکتها معتقدند که مبلغ مهم نیست، برخی مبالغ ۵۰۰ لیره تا یک میلیون لیره را سوء استفاده تعریف میکنند، برخی دیگر مبالغ ۱۹۹-۱۰۰ لیره استرلینگ را نیز سوء استفاده تعریف می کنند و در بخش دولت ۵۰ درصد از صاحبه شندگان معتقدند سوء استفاده مبالغ بیش از ۱۰ لیره استرلینگ دزدی در سطح پائین به حساب نمی آید. در شرکتهای خدمات عمومی ۱۰۰ درصد از صاحبه شندگان معتقدند که هرگونه دزدی سوء استفاده است، در حالی که تنها ۱۸ درصد از کسانی که در موسسات مالی و بانکها بکار اشتغال دارند چنین عقیده ای دارند.

پس از پایان بررسی، نتایج به برخی از شرکتها نشان داده شده، و از آنان خواسته شده که درباره آنها اظهار نظر کنند. اکثراً "در مورد میزان سوء استفاده در شرکتها متعجب گردیدند و معتقد بودند که اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از سوء استفاده در شرکت خود آنها کافی است، ۳ نفر از ۵ نفر اظهار داشتند که برای بهبود سیستم کنترل خواهند کوشید، علاوه بر این، شرکتها خواسته شده که زیان ناشی از سوء استفاده خود را تخمین زنند. بطور متوسط اینان زیان مزبور را در حدود ۶۰۰۰ لیره در سال تخمین زدند، ۱۲ درصد معتقدند بودند که زیانی را در این رابطه متحمل نمی گردند، ۱۶ درصد میزان زیان را بین ۱۰۰ تا ۴۹۹ لیره و ۹ درصد بین ۱۰۰۰۰ تا ۶۰۰۰۰ لیره تخمین زدند.

حسابران چه گفته اند؟

حسابداران با تجربه در صنعت و حرفه حسابداری از این نظر دولت که حسابران باید نقش موثرتری در کشف سوء استفاده بازی کنند، حمایت میکنند. اما اکثر عقیده دارند که پس از کشف سوء استفاده حتی در سطح هیئت مدیره، گزارش باید بشرکت و نه به مقامات دولتی، ارائه گردد.

این اتفاق نظر حاصل یک هفته بررسی مسئله سوء استفاده، ابتداءً بشکل بررسی انجام شده وسیله یک موسسه حسابرسی و اعلام این نتیجه که صنایع انگلیس در حدود سالانه ۳ میلیارد لیره استرلینگ زیان می کنند و سپس انتشار گزارش انجمن حسابداران خبره انگلستان (تحت عنوان: حسابرسی و سوء استفاده)، میباشد. مدیر مالی یکی از شرکتهای بزرگ با موسسه حسابرسی انجام دهنده بررسی موافق و معتقد است که حسابرسی نباید سوء استفاده را مستقیماً "به افراد خارج از شرکت گزارش کنند". البته در مورد بخش مالی که سوء استفاده ممکنست بسیار بزرگ باشد، وی با گزارش مستقیم سوء استفاده کشف شده به مقامات دولتی نیز موافق است. یکی دیگر از مدیران مالی از نتایج گزارش موسسه حسابرسی تعجب نمی کند اما عقیده دارد که این مسئله برای صنعت مشکلی جدی نیست و غالباً "مبالغ مربوطه اندک بوده و شرکتهای این مبالغ را به حسابهای هزینه منتقل میکنند. اما وی نیز عقیده دارد که حسابرسی نباید سوء استفاده احتمالی را به هیئت مدیره شرکت گزارش کنند و اگر هیئت مدیره مسئله را به مقامات قضائی گزارش نکرد، آنگاه حسابرسی باید این وظیفه را تقبل کنند. یکی از مدیران موسسات حسابرسی معتقد است که باید وظائف مدیران و حسابرسی بهتر تعریف شود، اما وی مخالف این بحث است که در صورت کشف سوء استفاده، حسابرس آنرا به مدیران گزارش نکند. یکی دیگر از مدیران مالی عقیده دارد که شرکت و سیستم کنترل آن مسئول جلوگیری از سوء استفاده میباشند.

مسئول امور شرکتهای در دستگاره دولت عقیده دارد که حسابرسی نباید سوء استفاده را به مقامات دولتی گزارش کنند. از این عقیده، سرپرست قسمت سوء استفاده های مالی پلیس لندن نیز حمایت می کند. ولی میگوید از نظر اخلاقی حسابرسی متعهدند که سوء استفاده را به پلیس گزارش دهند.

..... و با این ترتیب هنوز خط مشی واحدی اتخاذ نشده و تعمیم نیافته است.

نتیجه بررسیهای مورد بحث در جدول زیر بنظر میرسد:

درصد شرکت‌هایی که با واردات اندازه سوء استفاده زیان دیده‌اند

درآینده	حال	درگذشته	کل
۳۷	۱۶	۴۳	
۲۱	۸	۳۲	شرکت‌های کوچک
۴۱	۱۶	۴۲	شرکت‌های متوسط
۵۰	۲۶	۵۷	شرکت‌های بزرگ

حوزه‌هایی که تصور می‌رود احتمال وقوع سوء استفاده در آنها بیشتر است

۴۶ درصد	موجودی کالا
" ۲۵	حساب بانکی - تنخواه گردان
" ۱۹	هزینه‌ها
" ۸	محاسبات کامپیوتری
" ۶	قراردادها
" ۴	معاملات بین المللی
" ۱	خرید
" ۱	عملیات حسابداری
" ۷	سایر
" ۱۶	هیچ
" ۲	بدون پاسخ

حسابرسان باید به چه کسانی سوء استفاده هیئت مدیره را گزارش دهند؟

۵۰ درصد	رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل
" ۱۸	سها مداران
" ۹	مدیر مالی
" ۸	مدیر اجرایی
" ۷	پلیس
" ۲	شرکت مادر
" ۱	وزارت صنایع
" ۱	انجمن حسابداران خبره
" ۱	مقامات مالیاتی
" ۲	سایر